

NIŠ

OZ Naša Nižná Šebastová

ŠEBEŠSKÉ NOVINKY

3. číslo · September 2024 · ročník vydania : XI. · štvrťročník · EV 5664/18 · ISSN 2585-920 X

K histórii a účinkovaniu rádu františkánov na Slovensku v kontexte jeho dlhodobého pôsobenia v Nižnej Šebastovej II

Hlavnou pracovnou náplňou františkánov na území Slovenska bola podľa historických prameňov kazateľská činnosť v prostredí jednoduchého ľudu; pôsobili ako ľudoví misionári a obhajcovia cirkevnej náuky vysluhovaním sviatostí, bohoslužieb a pobožností.

Všetkým uvedeným aktivitám predchádzala kvalitná príprava, ktorú dosahovali vyšším štúdiom **v kláštorných školách**, a to v „náukách filozofických a teologických.“ Zriedkavosťou neboli ani ich štúdiá v zahraničí, na zahraničných univerzitách, napr. vo Viedni, v Krakove, v Ríme, v Paríži a inde. Po absolvovaní zahraničných štúdií sa po návrate do kláštorov na území Slovenska stávali profesormi v ich kláštorných školách. Medzi profesormi kláštorných škôl boli však aj pátri z iných provincií.

Najstaršie zmienky (archívne a knižné) o kláštorných školách, či už Salvatoriánskej alebo Mariánskej provincie, sú zo začiatku 17. storočia. Je však viac ako pravdepodobné, že kláštorné školy existovali už aj pred uvedeným obdobím.

V bratislavskom františkánskom kláštore existovala kláštorná škola (podľa historických dokumentov) už na začiatku 17. storočia, konkrétne v roku 1610. Doložené aktivity školy svedčia o dobrom renomé školy, ktoré mala doma i v zahraničí.

Významným františkánskym centrom v Mariánskej provincii bola po Bratislave najmä Trnava. Jej význam vzrástol najmä v 17. storočí pôsobením jezuitu Petra Pázmaňa (Pázmánya), ostrihomského arcibiskupa a uhorského primasa, kedy sa Trnava stala centrom rekatolizácie. Jeho zásluhou našla v obnovenom trnavskom kláštore priestor vysoká filozofická a teologická škola. Medzi jej poslucháčmi boli nielen domáci klerici (z domácej provincie), ale aj zahraniční klerici (z Bulharska a z Bosny).

Dôkazom vysokej úrovne školy bolo jej povýšenie „na generálne štúdium podľa pápežských konštitúcií“ v roku 1642. V Trnave tak popri jezuitskej univerzite (založenej P. Pázmáňom v roku 1635) začala pôsobiť druhá vysoká škola. Na obidvoch školách existovali verejné vedecké dišputy, ktorých sa zúčastňovali príslušníci obidvoch reholí (jezuitskej a františkánskej).

Od roku 1663 existovalo štúdium filozofie aj v košickom františkánskom kláštore, ktoré bolo v roku 1665 rozšírené aj o teologické štúdium. V roku 1688 bolo štúdium na tejto škole povýšené na generálne štúdium. Na vedeckých dišputách sa zúčastňovali okrem františkánov aj premonštráti a jezuiti. V roku 1787 bol však košický kláštor zrušený.

Medzi františkánske učilištia Salvatoriánskej provincie na východnom Slovensku patrili františkánske kláštory v Prešove a Šebeši (Nižnej Šebastovej). Svedectvom o tom, ako sa v týchto školách študovala filozofia a teológia sú zachované zväzky prednášok prednášajúcich (lektorov). Súčasťou vyučovacieho procesu boli pravidelne organizované **verejné dišputy**, ktorých sa zúčastňovali okrem františkánov aj duchovné a svetské osobnosti.

Budova niekdajšieho šebastovského františkánskeho kláštoru. Foto: M. Bilý

Pevnou súčasťou rehoľnej školy bol tzv. noviciát, v ktorom sa novoprijatí kandidáti v priebehu jedného roka „priúčali rehoľnému životu.“ Jeho hlavnou študijnou náplňou bolo štúdium rehoľných pravidiel, ale aj štúdium dejín rehole, asketiky a v neposlednom rade aj štúdium humanitných predmetov, chorálneho spevu a hudby. Na čele noviciátu stál magister. Magistri boli autormi asketických kníh, z ktorých sa niektoré zachovali v rukopisoch.

Okrem filozofických a teologických učilíšť vyučovali františkáni aj ako profesori **na gymnáziách** na území Slovenska. Boli niekedy dokonca aj ich zriaďovateľmi a riaditeľmi. Išlo o **nižšie gymnáziá so štyrmi triedami**, alebo o **vyššie gymnáziá so šiestimi triedami**. Na východnom Slovensku boli takéto gymnáziá v Prešove (1801 – 1852) a v Bardejove (1841 – 1861). Prešovské františkánske gymnázium patrilo medzi najúspešnejšie.

Medzi prvoradé dušpastierske aktivity františkánov patrilo vždy **kazateľstvo**; vyplývalo to z františkánskej reguly zdôrazňovanej už sv. Františkom z Assisi. Prvoradým cieľom kázní bolo nábožensky poučovať pospolitý ľud. V ich rámci sa na jednej strane kázalo Božie slovo, ohlasovala sa cirkevná náuka, vyzdvihovali sa cnosti, na strane druhej sa v ich rámci karhali neprístojnosti a hriechy. Často obsahovali aj veľa poučného pre usporiadaný každodenný kresťanský život. Dôkazom sú zachované **rukopisy kázní** už z polovice 17. storočia, ale najmä z 18. storočia. Niektoré boli anonymné, iné mali uvedených autorov. Väčšinou boli zapísané v slovenčine, ale existujú aj latinsky písané. Tematika kázní bola rôznorodá: nedeľné homílie podľa cirkevného roka, kázne na sviatky Pána, Panny Márie, niektorých svätých, príležitostné kázne. Samostatné cykly predstavovali pôstne a pohrebne kázne.

Rukopisné kázne boli sústredené v knižniciach františkánskych kláštorov. Po nariadenom „zvoze“ kláštorných knižníc v roku 1950 sa väčšina františkánskych kázní z minulých storočí dostala do archívov Univerzitnej knižnice v Bratislave a Matice slovenskej v Martine. Kázne predstavovali a predstavujú významný študijný materiál nielen pre cirkevných, ale aj svetských historikov. Predovšetkým preto, lebo práve v kázňach sa azda najviac zračí slovenský génus. Kazatelia prostredníctvom svojich kázní po stáročia duchovne viedli, poučovali a vychovávali pospolitý slovenský ľud. Texty kázní poslúžili ako dôležitý výskumný materiál nielen pre literárnych vedcov, ale aj pre jazykovedcov skúmajúcich vývoj a premeny slovenského jazyka v priebehu storočí.

Misionárska práca františkánov sa viaže na obdobie druhej polovice 16. storočia a 17. storočia; na našom území spojené s **rekatolizáciou**, t. j. s opätovným získavaním a navracaním odpadlíkov ku katolíckej cirkvi. Personálnym symbolom rekatolizácie bol najmä už spomínaný ostrihomský arcibiskup – jezuita Peter Pázmaň (Pázmány). Okrem jezuitov sa však do rekakolizačnej práce na území Slovenska naplno zapojili aj františkáni. Kým jezuiti pracovali najmä na rekakolizácii šľachtických rodín a na výchove mládeže v katolíckych školách všetkých stupňov, františkáni sa sústredili na prácu medzi pospolitým ľudom v duchu tradície zakladateľa františkánskej rehole – sv. Františka z Assisi.

Strediskami duchovnej a kultúrnej obrody sa stali najmä obnovené a novozaložené kláštory. Vďaka nim a misionárskej činnosti pátrov sa väčšina populácie v okolí kláštorov stávala opätovne katolíckou.

Osobitné postavenie v tomto smere (významné misionárske stredisko) patrilo **šebastovskému františkánskému kláštoru**. Vďaka fondu 1000 rýnskych zlatých, ktorý tu v roku 1757 založil šľachtic Ladislav Dubovaj zo Šalgova (v súčasnosti Šalgovík), mohol byť z ich ročných úrokov vo výške 60 zlatých v šebastovskom kláštore platený jeden páter, ktorý mal povinnosť sústavne podnikať misie do okolia a každý rok prinavrátiť medzi katolíkov minimálne šiestich bývalých odpadlíkov. Miesto a čas misionárskych aktivít šebastovských františkánov možno presne doložiť vďaka zachovaným latinsky písaným denníkom *Protocolum misionaristicum a Liber conversorum*.

Ako potvrdzujú zachované dokumenty, misii sa pravidelne zúčastňovali dvaja šebastovskí františkánski pátri, z ktorých jeden bol v pozícii hlavného misionára. Ako prvý sa v zachovaných denníkoch spomína **páter Kapistrán Krajčinovský**. Výsledkom prvej misie bolo získanie okolo dvadsiatky bývalých odpadlíkov. Každým rokom sa ich počet rapídne zvyšoval. Šebastovskí misionári prechodili nielen územie Šariša, ale navštívili aj región Zemplína, Spiša, Oravy, ba aj niektoré územia na poľskej strane hraníc. Okrem jednotlivcov sa im niekde darilo obrátiť na katolícku vieru aj celé skupiny miestneho obyvateľstva. Denníky obsahujú okrem mien obrátených aj ich vek, pôvod a predchádzajúce vierovyznanie. Medzi ďalších úspešných šebastovských misionárov patrili pátri **Dominik Mokoš, Gvido Péry, Kajetán Vrábel** a iní. Zachovali sa aj ich rukopisné kázne, ktoré predniesli na svojich misijných cestách. Misie trvali obyčajne niekoľko dní, ale občas aj vyše dvoch týždňov. Ich náplňou bolo okrem kázania aj katechizovanie a vysluhovanie sviatostí. Šebastovskí misionári venovali na svojich misijných výpravách veľkú pozornosť nielen dospelým, ale aj mládeži. Dôkazom toho je unikátny exemplár zachovanej knihy *Vkracene Wiučenj Čloweka Krestianskeho Katolickeho*, vytlačená v Košiciach v roku 1763. Kniha síce vyšla anonymne (bez uvedenia mena autora), ale podľa V. J. Gajdoša bol jej zostavovateľom nepochybne šebastovský páter Kapistrán Krajčinovský.

Organizovanú misionársku činnosť zastavil svojím nariadením panovník Jozef II. Približne od polovice 18. storočia sa začali na území Slovenska organizovať **ľudové misie**, ktoré mali za cieľ obnovu duchovného života veriacich v jednotlivých farnostiach. Ľudové misie trvali obyčajne tri a viac dní; konali ich vo všetkých rehoľiach na území Slovenska dvaja pátri až do zatvorenia všetkých kláštorov na našom území v roku 1950. Františkáni z kláštorov na území Slovenska sa okrem spomínaných domácich misii zúčastňovali aj na zahraničných misiách medzi kresťanmi v diaspore (v cudzom prostredí) alebo medzi Slováckmi žijúcimi v zahraničí (najčastejšie v Amerike).

Hlavnými pramennými materiálmi pre skúmanie a poznanie histórie jednotlivých františkánskych kláštorov boli a sú **kláštorne kroniky** (tzv. historia domus). Boli súčasťou každého kláštora od polovice 18. storočia, kedy ich povinné písanie v každom kláštore nariadila františkánska vrchnosť. V niektorých kláštoroch na území Slovenska sa však kroniky písali už aj v staršom období. Obsahom kroník boli najčastejšie udalosti, ktoré súviseli s daným kláštrom a jeho rehoľníkmi, s ich životom a pracovnými aktivitami. Neraz však zaznamenávali aj udalosti presahujúce rámec daného kláštora. Išlo najmä o aktuálne politické, hospodárske či kultúrne – spoločenské udalosti v blízkom či vzdialenejšom okolí. Kronikárska činnosť vo františkánskych kláštoroch na území Slovenska pretrvala až do roku 1950, v ktorom sa po neslávne známom zásahu komunistickej vládnej moci kláštory zrušili a rehoľný život v nich tak prestal existovať.

Významným, ba nenahraditeľným historickým prameňom poznania staršej histórie **Salvatoriánskej provincie**, do ktorej patril aj **šebastovský františkánsky kláštor** s jeho rehoľníkmi, je latinsky písaná publikácia U. Fridricha **Historia Provinciae Ss. Salvatoris**, vydaná v Košiciach v roku 1759.

Súčasťou každého františkánskeho kláštora boli **kláštorne knižnice**. Zakladali sa prakticky hneď pri vzniku kláštora, ich prvými evidovanými položkami boli liturgické knihy (pracovné texty pri bohoslužbách). K nim postupne pribúdali rukopisné knihy (kódexy), neskôr inkunábuly, t. j. prvé tlačené knihy od vynájdenia kníhtlače Jánom Guttenbergom v roku 1450 do roku 1500), domácej, no najmä zahraničnej proveniencie. Na naše územie boli dovezené zo zahraničia.

Neboli to iba knihy teologické (náboženské), ale aj filozofické, prírodovedné či historické. Ich autormi boli najmä grécki či latinskí učitelia. Všetky odborné publikácie sústredené vo františkánskych knižniciach slúžili pátrom či klerikom ako hlavný zdroj vedeckého poznania o mnohých oblastiach súdobého sveta, ktorí tak získané vedomosti mohli prostredníctvom svojich kázní a iných prejavov sprostredkovať širokej verejnosti.

Starostlivosť o obsah kláštorných knižníc sa prikladala veľká dôležitosť. Patrila do kompetencie františkánskej vrchnosti – gubernia provincie. Záznamy o tom existujú už v 17. storočí v provinciálnych štatútoch. V roku 1659 sa tu napr. uvádza, že za zlé zaobchádzanie s knihami v kláštornej knižnici hrozila dokonca exkomunikácia, t. j. vylúčenie z rádu. Štatúty nabádali gvardiánov (predstavených kláštora), aby mali na pamäti nielen starostlivosť o stav knižnice, ale aj o jej stále rozširovanie nákupom nových prírastkov. Malo pritom ísť nielen o knihy slúžiace na vzdelávanie pre členov kláštora, ale aj pre „poučovanie“ pospolitého ľudu. Najväčšie nákupy nových prírastkov do kláštorných knižníc boli zaznamenané pri kláštoroch s existujúcimi učilišťami, akým bol aj **šebastovský františkánsky kláštor**. Jeho kláštorná knižnica sa po Bratislave a Skalici zaradila na tretie miesto z hľadiska

V priestoroch bývalého františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej v súčasnosti sídli Štátny archív v Prešove. Foto: M. Bilý

vlastnenia najväčšieho počtu v tom čase vzácných prvých tlačených kníh – prvotlačí či inkunábul na území Slovenska. V Bratislave ich bolo 213, v Skalici 82, v Šebeši 73. Až na ďalších miestach sa počtom spravovaných inkunábulí umiestnili františkánske kláštorne knižnice v takých významných mestách na území Slovenska akými nesporne boli Nitra (31), Kremnica (31), Malacky (23), Hlohovec (20) či Trnava (19). Po zrušení kláštorov v roku 1950 a následnom zvoze kláštorných knižníc sa väčšina z uvedeného počtu prvotlačí (okrem stratených) dostala, ako sme už uviedli, do správy Univerzitnej knižnice v Bratislave a Slovenskej národnej knižnice v Martine.

(Pokračovanie v budúcom čísle)
Marián Bilý

ŠEBEŠSKÝ DEN DETÍ

Po 8. ročníku Šebešského Dňa detí

Zrevitalizované prostredie vzácneho šebastovského historického parku známeho pod názvom Panská záhrada privítalo v nedeľu 2. júna 2024 návštevníkov ôsmeho ročníka tradičného Šebešského Dňa detí. Uskutočnil sa po dvojročnej prestávke (siedmy ročník obľúbeného podujatia pre deti sa konal v júni 2022)) vynútenej prácami na komplexnej obnove parku. Malebné priestory Panskej záhrady v susedstve vzácneho historického kaštieľa, ktorý tiež prechádza rekonštrukčnými prácami a postupne nadobúda novú tvár, boli verejnosti oficiálne sprístupnené 7. mája 2024 za prítomnosti primátora Prešova Františka Olhu, viacerých poslancov mestského zastupiteľstva, zástupcov OZ NNŠ a miestnych obyvateľov.

Organizátori a realizátori úspešného spoločensko-kultúrneho a športovo-zábavného podujatia Šebešského Dňa detí 2024 – členovia a priaznivci OZ NNŠ.

Archív: M. Bilý

mu, v ktorom je jeho prvá časť orientovaná na športovo-zábavné hry a súťaže zúčastnených detí. V druhej časti programu sú tradične zastúpené kultúrno-zábavné telesá prezentujúce umeleckú tvorbu či tanečno-zábavné aktivity určené detskému publiku (divadielka, tanečné školy pre deti atď.). V záverečnej tretej časti programu dominuje voľná zábava návštevníkov podujatia (reprodukovaná hudba, tanec, rozhovory, ...).

Pri výbere tohtoročných športovo-zábavných aktivít pre deti spolupracovali členky OZ NNŠ Danka Marcinová a Erika Bilá. Po registrácii účastníkov, s ktorou pomáhali Helenka Vasilišinová a Paľo Rusiňák, a absolvovaní súťaží čakala na deti sladká odmena (najväčšej obľube sa tešila cukrová vata, ktorú neúnavne vyrábala členka združenia Maroš Knap s pomocníkmi, a široký výber nanukov). V pestrej ponuke športovo-zábavných aktivít určených deťom rôznych vekových kategórií boli zastúpené činnosti zamerané na ich pohybové schopnosti a zručnosti, ktoré mohli predviesť na jednotlivých súťažných stanovištiach.

Obohatením programu bolo sprievodné slovo člena združenia Stana Hajduka, ktorý ním sprevádzal súťažiacich a návštevníkov podujatia v priebehu celého popoludnia. V prestávkach sprievodného slova sa mu patrične venoval člen združenia Janko Želásko, ktorý sa kvôli zraneniu nohy po predpoludňajšom súťažnom behu vo Vyšnej Šebastovej nemohol pracovne naplno zaradiť medzi ostatných členov združenia na niektorom zo súťažných stanovišť, preto v priebehu podujatia usilovne asistoval pri výdaji mrazených dobrôt súťažiacim a vzácnejším návštevmám.

Na stanovišti nazvanom **Vedrová stena** mali súťažiaci za úlohu triafať loptičkami z určenej a páskou označenej vzdialenosti do troch vedierok zavesených na drevenej stene podobnej basketbalovej odrazovej doske s košom. Úspešný zásah predpokladal nielen presnosť hodu, ale aj správne odhadnutie jeho intenzity; niektorí súťažiaci buď nedohodili loptičku k stene s vedierkami alebo stenu prehodili. Táto súťažná disciplína, ktorú mala organizačne na starosti členka OZ NNŠ Elena Vasilišinová, zamestnávala najmä ruky súťažiacich, aj keď nemalú úlohu pri nej zohrávala aj od očí závislá (presná či nepresná) „strelecká muška“.

Veľmi podobný zámer (triafanie na cieľ) sledovalo aj súťažné stanovište s príznačným názvom **Nakrm draka**; pri priebehu súťaže asistovala členka združenia Erika Bilá. Súťažiaci „krmili draka“ plyšovými zvieratkami a postavičkami, ktoré hádzali do jeho otvorenej papule z vytýčenej vzdialenosti. Aj pri tejto súťaži sa vyžadovala presná ruka a dobré oko, ktorých výsledkom bol presný zásah, nakrmený drak a splnenie podmienok súťaže.

Na súťažnom stanovišti **Labyrint** sa okrem premýšľania preverovala aj šikovnosť rúk a vzájomná koordinovanosť pohybov súťažnej dvojice narábajúcej „úchytmí“ upevnenými na rohoch dreveného labyrintu s loptičkou, ktorú bolo

treba dostať z labyrintu jeho vhodne volenými náklonmi a vhodnou trasou loptičky čo najskôr von. Táto disciplína bola pomerne náročná, preto bola výberová a absolvovali ju iba staršie deti.

Ďalšie tri súťažné stanovišťa boli zamerané na preverovanie telesnej rýchlosti a ohybnosti nôh súťažiacich. Pri súťažnej disciplíne **Prekážková dráha**, dozorovanej členom OZ NNŠ Jankom Maťufkom, mali súťažiaci v čo najkratšom čase prebehnúť trasu s plastovými prekážkami rozostavenými v dvoch radoch. Podobný charakter mala aj disciplína na súťažnom stanovišti **Skákanie vo vreči**, pri ktorej bola súťažiacim nápomocná členka združenia Albína Rusiňáková. Prekonanie stanovenej trasy súťažiacim sťažovalo plátené vreco upevnené okolo ich pásu, v ktorom museli danú trasu preskákať v čo najkratšom čase. Mnohí to zvládli bez pádu, ale boli aj takí ktorí sa mu nevyhli. Na rýchlosť a telesnú obratnosť bola zameraná disciplína prebiehajúca na súťažnom stanovišti **Pavučina**, na ktorú dohliadala Katka Rusiňáková. Súťažiaci mali za úlohu v čo najkratšom čase prekonať trasu v čiernej šnúrou vytýčenom území pripomínajúcom pavučinu natahnutú vo výške asi tridsať centimetrov nad zemou, ktorú bolo treba rýchlo prekračovať bez zakopnutia či pádu.

Paletu športovo-zábavných aktivít dopĺňala súťažná disciplína **Prelez tmavým tunelom**, pri ktorej súťažiacim so vstupom do tunela pomáhal člen OZ NNŠ Ľubo Vasilišin. Úlohou súťažiacich bolo čo najrýchlejšie preliezť kolenačky „tmavým tunelom“, ktorý predstavovalo niekoľko metrov dlhé zložené plastové vreco otvorené na oboch koncoch; na jednej strane sa doň po kolenách vchádzalo a na druhej sa z neho vychádzalo.

Medzi najmenšími účastníkmi každoročného podujatia pre deti sa veľkej obľube tešili tradičné **stavebnicové stanovišťa**, kde si mohli malí „stavbári“ vyskúšať svoje stavbárske schopnosti. Ako stavebný materiál im tento rok poslúžili okrem obľúbených molitanových tehál aj plastové stavebné prvky typu lega. Výsledkom ich zanej práce boli neraz originálne stavby, s ktorými im občas pomáhali aj starší súrodenci, ba aj rodičia. U niektorých malých „stavebníkov“ však občas prevládli aj deštruktívne sklony a tak niektoré ich stavby nemali dlhý život.

Tradičnými sprievodnými aktivitami významne oživujúcimi kultúrno-zábavné podujatie určené deťom boli aj tento raz rôzne nafukovacie atrakcie (napr. nafukovacie hrady so šmykačkami), na ktorých sa mohli deti dosýta vyšantiť. Medzi dievčatami je trvalo obľúbené a vyhľadávané **maľovanie na tvár**, preto nechýbalo v programe podujatia ani tento rok; jeho realizátorky mali po celý čas plné ruky práce, ale podarilo sa im uspokojiť všetky záujemkyne, ktoré trpezlivo čakali kým neprídu na rad.

Vyvrcholením súťažno-zábavnej časti programu bola súťaž nazvaná **Rodeo býk**. Úlohou súťažiacich bolo čo najdlhšie sa udržať v sedle rozšanteného býka. Samozrejme, nešlo o živého býka ako v ozajstnom rodeu, ale nečakané zmeny pohybu jeho elektrinou poháňanej nápodobeniny dali súťažiacim poriadne zabráť, aby si na ňom „zajazdili“ aspoň pár sekúnd. Kvôli korektnosti súťaže, aby neboli zvýhodnení niektorí súťažiaci z hľadiska veku či pohlavia, súťažilo sa v štyroch kategóriách (dve chlapčenské a dve dievčenské kategórie). V každej z nich boli ocenení iba víťazi kategórie. V kategórii chlapcov do 8 rokov zvíťazil Leo Jaščúr (6 sekúnd), v kategórii nad osem rokov Tobias Guman (39 sekúnd). V kategórii dievčat do 8 rokov sa víťazkou stala Hana Kováčová (11 sekúnd), v kategórii nad 8 rokov Kristína Kopytko (22 sekúnd).

Moderátor Šebešského Dňa detí Stano Hajduk a odovzdávateľká ocenení Helena Vasilišinová s víťazmi jednotlivých kategórií súťaže Rodeo býk Tobiasom Gumanom, Leom Jaščúrom, Hankou Kováčovou a Kristínou Kopytko.

Foto: M. Bilý

Medzi dievčatami veľmi obľúbené maľovanie na tvár sa tešilo veľkej pozornosti, jeho realizátorky mali po celý čas plné ruky práce.

Foto: M. Bilý

Kultúrnu časť programu vyplňalo divadelné predstavenie Mestského divadla v Rožňave. Jeho členovia predstavili detskému publiku interaktívnu, humorne ladenú divadelnú rozprávku **Prešibaný kocúr v čizmách**, ktorá vyvolala u malých divákov priaznivú odozvu sprevádzanú neraz salvami smiechu a zaujala aj ich najbližších (rodičov, starých rodičov, príbuzných, ...).

*Prešibaný kocúr v čizmách medzi deťmi
– všade vládla dobrá nálada.
Foto: M. Bilý*

*Herci Mestského divadla v Rožňave sa predstavili
šebastovskému publiku divadelnou rozprávkou
Prešibaný kocúr v čizmách. Foto: M. Bilý*

*Príťažlivé vystúpenia jednotlivých skupín tanečnej školy Dee Flow
orientované na moderný tanec zaujali všetky vekové kategórie
návštevníkov Šebešského Dňa detí. Foto: M. Bilý*

Dlho očakávaná premiéra Šebešského Dňa detí, osvedčeného každoročného podujatia v kalendári Občianskeho združenia Naša Nižná Šebastová, v príťažlivo zrevitalizovaných priestoroch šebastovského historického parku známeho pod názvom Panská záhrada dopadla nad očakávanie dobre. Podiel na úspechu podujatia mali okrem jeho organizátorov, t. j. všetkých členov OZ NNS, aj tí, ktorí naň prispeli finančne (mesto Prešov) alebo materiálne (stály sponzor združenia Jaroslav Staško poskytnutím sladkých mrazených výrobkov pre deti či miestny farský úrad zapožičaním stolov a lavíc). Všetkým tým, ktorí prispeli k úspešnému priebehu tohtoročného kultúrno-zábavného podujatia patrí naša úprimná vďaka.

Príťažlivé detské divadelné predstavenie vystriedali nemenej úspešné tanečné vystúpenia *street dance workshop Tanečnej školy Dee Flow v Prešove*. V priebehu hodinového žánrovo pestrého programu sa tanečníci a tanečnice rôznych vekových kategórií prezentovali bohatšie obsadenými skupinovými kreáciami moderného tanca, ale priestor dostali aj menšie tanečné skupiny, dvojice a sólo tanečnice. Všetky tanečné vystúpenia charakterizovala ich kvalitne zvládnutá choreografia, na tvorbe ktorej mala zásadný podiel majiteľka súkromnej školy a režisérka prezentovaného programu Diana Sredňáková.

Záverečná hodina vydareného kultúrno-zábavného podujatia pre deti bola vyhradená **voľnému programu**, najmä reprodukovanej hudbe a tancu, ale aj priateľským rozhovorom pri dobrom občerstvení, ktoré opätovne spoľahlivo zvládla firma Magister, s. r. o.

Hlasy a ohlasy

(Literárne hlasy Šebastovčanov a ohlasy o Šebastovej a Šebastovčanoch v literatúre a dobovej i súčasnej publicistike)

Nedávne dvojčíslo 29–30 literárneho periodika **Literárny život** z 26. septembra 2024 uverejnilo pod názvom **Užitočný zdroj (nielen) regionálneho poznania (s. 12 – 13)** recenziu publikácie Mariána Bilého **V spätnom zrkadle (1922)** s podtitulom *Osobnosti, udalosti, miesta a problémy Nižnej Šebastovej v plynutí času*, ktorej autorom je renomovaný slovenský lingvista, vysokoškolský učiteľ a básnik František Ruščák. Vzhľadom na bezprostrednú súvislosť autora a obsahu recenzovanej publikácie s Nižnou Šebastovou má, myslíme si, jej publikovanie na stránkach Šebešských noviniek s dosahom na všetkých Šebastovčanov (na rozdiel od Literárneho života určeného hlavne odbornej verejnosti) svoje opodstatnenie. Text publikujeme so súhlasom autora a uvádzame ho v plnom znení (s minimálnymi doplneniami či spresneniami) v nádeji, že napriek náročnejšiemu odbornému štýlu zaujme svojim obsahom čitateľov nášho periodika.

Užitočný zdroj (nielen) regionálneho poznania

František Ruščák

Na prvom mieste treba jednoznačne potvrdiť, že kniha MARIÁNA BILÉHO (V spätnom zrkadle, 2022, dopl. M.B.) predstavuje autorskú prácu zacielenú na objekt (objekty), ktorý (ktoré) látkovo vychodí (vychodia) z historických prameňov poznania toho, čo tvorí jej tému a z nej vyplývajúce obsahy prezentované funkčným a dobre zvládnutým autorským textotvorným postupom vyúsťujúcim do čitateľsky príťažlivého celostného tvaru. A k tomu treba dodať, že kníh s podobným obsahovým zacielením nie je mnoho, pretože na ich napísanie treba ovládať (mnohé) objektívne uchopené historické reality kontinuálne presahujúce do súčasnosti. V nadpise recenzie je avizovaná kniha charakterizovaná ako čitateľsky príťažlivá najmä pre tých, ktorí sa zaujímajú o regionálnu históriu konkrétnych a neraz postupne sa pamäťovo oslabujúcich udalostí, vecí a dejov, ktoré tvorili osoby a osobnosti v rámci ich individuálnych či kolektívnych činov a počínov – v tomto prípade ide o diachróno-synchronný ponor do vývinových osudov súčasnej miestnej časti Prešova Nižnej Šebastovej, ktorú autor dôverne pozná ako jej súčasný obyvateľ.

František Ruščák

Marián Bilý je bývalý vysokoškolský učiteľ na prešovských fakultách, literárny historik a profesionálny múzejný pracovník, lektor slovenského jazyka, literatúry a kultúry na zahraničných univerzitách (Sofia, Dillí, Peking). Pohotovo a funkčne využil princíp vecnej metafory v podobe spätného zrkadla na jej metatextový prenos do vecného textu s cieľom obzrieť sa za seba s úmyslom vidieť na historicko-panoramatickom oblúku to, čo v Nižnej Šebastovej bolo, prečo a ako to bolo a ako to je dnes, teda vidieť ju cez optiku jej sociálnych a individuálnych pohybov v dávnej, dávnejšej i bližšej podobe po aktuálny časopriestor. Knihu zaradujeme do historicko-kognitívnej paradigmy žánrov vecnej literatúry s jednoznačným umiestnením do systému literatúry faktu (non-fiction) s miestami miernym autorským presahom (na princípe autorskej licencie) do priestoru osobného videnia toho, čo si vyžaduje aj hodnotenie cez prizmu kritického videnia a myslenia.

Kniha je čitateľsky užitočná a príťažlivá nielen pre súčasných obyvateľov sledovanej miestnej časti Prešova, lež (či najmä) pre tých, ktorí sa profesionálne venujú regionálnym dejinám ktorejkoľvek obyvateľskej časti Slovenska (na princípe pars pro toto, t. j. časť namiesto celku – dopl. M.B.), teda pre regionálnych historikov, je adresovaná učiteľom a študentom histórie v školách, múzejným pracovníkom a nepochybne aj sociológom s orientáciou na životné zvyky a obyčaje ľudí dakedy a dnes (t. j. etnografom, národopiscom – dopl. M.B.).

V čom je vecná hodnota Bilého knihy? Na prvom mieste ide o to, že má evidentnú historicko-kognitívnu funkciu, ktorá je v jej obsahovej štruktúre dominantná. Z nej vychodia a na ňu nadväzujú predovšetkým informačná a propagačná funkcia. Dovedna predstavujú hodnotový prínos nielen pre sledovanú (niekdajšiu, dopl. M.B.) obec (teraz miestnu časť Prešova, dopl. M.B.), lež evidentne aj širšie – pre mesto, okres či krajský územný celok. To je záruka pre odborného či bežného čitateľa, a tak v nej nájde to, čím a ako obec žila, čo ňou hýbalo raz silnejšie, inokedy v miernejšom tempe a intenzite vrátane jej konkrétnych osobných a osobnostných aktérov – ľudí bytostne spätých so životom obce (či aktuálne miestnej časti Prešova, dopl. M.B.), ktorým Marián Bilý venuje evidentnú pozornosť a dostatok miesta na to, aby zdôraznil ich životodarný zástoj v časopriestorových vlnobitiach Nižnej Šebastovej.

M. Bilý je skúsený literárny historik a múzejný pracovník, veľmi dobre pozná všetok látkový materiál spojený s Nižnou Šebastovou, čo mu umožnilo metódou retrospektívy fundovane opísať časové a okolnostné súvislosti vzniku obce vrátane jej pôvodných názvov, opísať nepokoje či búrlivé časy ovplyvňujúce podoby jej sociálnych statusov. Autor veľmi

dobre pozná artefaktné historické dominanty obce, pozná históriu ich majiteľov či tvorcov, kaštieľ, Panskú záhradu, kostol, námestie, teda to, s čím v minulosti žili a v súčasnosti žijú jej obyvatelia najmä s dôrazom na súčasné každoročné spoločensko-kultúrne a športovo-zábavné podujatia organizované Občianskym združením Naša Nižná Šebastová (napríklad Šebešský Deň detí, Šebešský deň hudby a tanca, Vianočný bowlingový turnaj).

Osobitne treba zdôrazniť autorov funkčne zvolený tematicko-textotvorný postup pri koncipovaní knihy. Všetko, čo v nej systémovo uvádza, je zasadené do chronologicko-súvislostných štruktúr tak, aby čitateľ mal vecný, vzdelávací, informačný a poznávací úžitok a prehľad; autorovo retrospektívne uchopenie tém má časopriestorovú príčinnosť, následnosť dejov, udalostí a javov vrátane ich konkrétnych osobných protagonistov. Nie je to, povedzme, kronikársky postup, pre ktorý je typický enumeračný slohový postup, naopak, autor dbá na ich vzájomnú súvislosť a tematicko-obsahové dopĺňanie motívov.

Na záver recenzného pohľadu na uvedenú knihu Mariána Bilého dodávame to, čo sme naznačili už v úvode textu.

Nie každá slovenská obec, nie každá mestská (či miestna, dopl. M.B.) časť má knižne spracovanú a komplexne uchopenú minulosť i súčasnosť. Aj keď sa niektoré obce na východnom Slovensku už môžu verejne prezentovať knižnou publikáciou, je to stále málo. Aj tu je možnosť posilniť naše historické tradície spojené so systémovým posilňovaním slovenského národného povedomia vrátane nášho jazyka, umenia a kultúry, no uvedomujeme si, že nie každá obec má na to ľudí, ktorí by to urobili tak ako Marián Bilý pre Nižnú Šebastovú. Pravda, tu akiste nestačí (iba) znak či príznak osobnej rodolubosti, nutná je dávka autorskej (autorovej) znalosti práce s textom, schopnosť ovládať tému ako súčasť látky, jej obsahov a tvarov. A toto všetko recenzovaná kniha literárneho historika Mariána Bilého má. Aj preto (no nielen preto) sa systémovo a funkčne núka do odbornej i širšej čitateľskej pozornosti.

Niečo pre zábavu:

9		8		2	4			
2								3
		7			1	5		
			6			8		7
			4		3			
3		9			2			
		6	1			3		
7								1
			3	5		9		2

- S tou tvou sklerózou je to čoraz horšie, - zlostí sa manželka.
- A čo som zase urobil? - nechápe muž.
- Včera večer si zaspal a zabudol si si vziať prášok na spanie!

- Moja žena je našťvaná, že som pokazil naše výročie.
Nechápem ako, ani som nevedel, že je to dnes.